

LAUDATIO

În onoarea Domnului Profesor **Andrei PLEȘU**,
cu ocazia acordării titlului de *Doctor Honoris Causa* al
Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

12 decembrie 2017

www.uaic.ro

Laudatio

În onoarea Domnului Profesor **Andrei PLEȘU**,
cu ocazia acordării titlului de *Doctor Honoris Causa* al
Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Stimate Domnule Profesor Andrei Pleșu,
Stimată Doamnă Ordonator de Credite,
Stimate colege și stimați colegi,
Stimați invitați,

Decernarea titlului de doctor onorific este un ritual universitar străvechi, conservat din primele secole ale Universității. După stadiile de discipulus, magister și doctor, treapta de doctor honoris causa s-a consolidat în timp drept forma supremă de consacrare academică. Acordat la începuturi mai ales unor personalități politice sus-puse, papi, regi sau cardinali, titlul academic suprem s-a acordat mai apoi și, sau mai ales, acelor membri ai comunității recunoscuți quasiunanim și dincolo de limitele universității proprii, ca mari învățați, îmbinând erudiția cu inovația, croind drumuri urmate și de alții. Acesta este singurul titlu academic acordat fără nici un examen, ci prin consens colegial. În epoca modernă, mai toate universitățile și-au adaptat ceremonialul străvechi, unele, precum cele din Spania, păstrând aproape intact cutumele (scenariu

somptuos, procesiune, costume, diplome impozante), altele adoptând formule mai simple și mai modeste. Acesta din urmă este și cazul Universității noastre, o universitate relativ tânără, în comparație cu surorile ei mai mari din Occident, oricât de mare și de justificată ar fi satisfacția cu care vom serba în curând cei 160 de ani de existență ai primei universități moderne din România. După cum se va observa și astăzi, ceremonialul decernării titlului de *doctor honoris causa* este la noi sobru și decent, în consens oarecum cu vigoarea cu care se manifestă, ne place să credem, pe urmele lui G. Ibrăileanu, spiritul critic la Iași. Onorând astfel prin titlul de *doctor honoris causa* pe unul dintre marii noștri contemporani, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” se onorează, implicit, pe sine.

***

A scrie despre Andrei Pleșu este deopotrivă relativ ușor, dar și foarte greu. Este ușor fiindcă personajul-țintă al elogiului nostru este atât de complicat, încât, orice ai spune despre el are șanse de a i se potrivi cât de cât! Este și greu, pentru că decizia de a scrie, nu neapărat encomiastic -- deși encomiaza este definiția unei laudatio academice ca cea pe care o expunem acum --, despre unul dintre cei mai rafinați mânuitori ai limbii române nu are cum să nu îți creeze puțină neliniște și trac. Calea cea mai bună de a depăși acest inconfort mi se pare aceea de a spune lucrurilor pe nume, așa cum sunt ele sau cum ni se par nouă că sunt.

Andrei Pleșu este o personalitate de excepție, una dintre acele personalități care își pun amprenta asupra unei epoci și a unei națiuni, ilustrându-le, expresiv și paradigmatic, mai ales în epoci de criză cum este

cea pe care o traversăm, specificitatea istorică, deznădejdie și speranțele, nelămuririle și convingerile, spaimile și entuziasmele. Andrei Pleșu oglindește societatea românească actuală și se lasă oglindit, cu un fel de satisfacție aproape masochistă, de ea. Un asemenea personaj nu poate lăsa pe nimeni indiferent. Așa încât Andrei Pleșu are foarte mulți admiratori, adepți sau fani, dar și destui adversari sau de-a dreptul dușmani. Este iubit, admirat, imitat, urmat orbește de unii, detestat, urât, calomniat, urmărit cu îndârjire de alții... Avem prieteni sau cunoștințe, medici, ingineri, agronomi sau economiști, așadar intelectuali ne-umaniști, sau chiar oameni cu mai puțină știință de carte, care îl citesc cu asiduitate pe invitatul nostru în ipostaza sa jurnalistică, identificându-se astfel cu felul său de a vedea lucrurile, cu reticențele și iubirile sale, înfruptându-se copios din stilul său colorat dar și exact, aforistic și metaforic adesea, tăios și necruțător când trebuie, din arta cu care jurnalistul Andrei Pleșu desenează portrete memorabile sau caricaturi de contemporani, însușindu-și comentariile și judecățile sale despre personaje, evenimente sau instituții. Dar am și cunoștințe care nu îi împărtășesc vederile și valorile, care se arată iritați de discursul său public critic și intelectualist. Este vorba, de cele mai multe ori, de persoane idiosincrasice la ideea de elită, și pentru ei Andrei Pleșu este întruchiparea însăși a acestei idei! Când ești lipsit de reperele morale minime pe care ți le dă apartenența la un mediu convenabil, dar ești destul de deștept să îți dai seama cât de incult ești, nu ai cum să nu detești în mod sincer pe cineva care îți spune fără menajamente că „Un om necultivat e un om nespălat.” Cât privește pe acești neprieteni ai lui Andrei Pleșu, am avut inițial intenția de a încerca un exercițiu mental care mi se pare interesant,

supunând mulțimea lor unei operații de clasificare potrivit celor cinci clase în care Goethe și-a categorisit inamicii. Las pentru altă dată acest exercițiu. Se cunosc sensurile expresiei populare *a nu sta locului*. Bunicile multora dintre noi ni se adresau, când eram copii, cu îndemnul *Mai stai locului o dată!* *A sta locului* însemna a sta la locul tău, a nu deranja pe nimeni, a nu atrage atenția asupra ta, a nu te băga în vorbă neîntrebat, a nu lua inițiative necugetate ci doar unele cumpănite și îndelung gândite, pe scurt, a-ți reprima cât mai mult spontaneitatea! Ei bine, Andrei Pleșu este o persoană care nu poate sta locului! Deși unele dintre conotațiile acestei expresii pot fi regăsite cu o valorizare pozitivă în portretul unui gentilom baroc, schițat, de exemplu de un Baltasar Gracian, Andrei Pleșu este nu mai puțin un gentilom, dar ludic, spontan, la limita fanfaronadei sau a cabotinismului după unii, generos, altruist și discret pentru cei apropiați.

Am început cu această fațetă a personalității domnului Andrei Pleșu, fiindcă activitatea jurnalistică este cea care, alături de frecvențele apariții în mass media și de activitatea ministerială trecută l-au făcut cunoscut unui public mai larg decât cel al intelectualilor umaniști din al căror mediu provine. Cine este, de fapt, Andrei Pleșu, care este „profesia lui de bază”, care îi sunt realizările și meritele care să îndreptățească titlul de *doctor honoris causa* pe care cea mai veche universitate din țară se pregătește să i-l acorde?

Posesor norocos al unei educații îngrijite în familie, critic și teoretician al artei, moralist și filosof, eseist și jurnalist, oponent politic într-o epocă totalitară, om politic și diplomat legitimator într-o tulbure epocă de tranziție spre democrație, intelectual treaz și critic într-o democrație fragilă

cum este societatea românească actuală, întemeietor și conducător de instituții culturale, iată câteva dintre liniile unui portret incomplet. Într-o pagină din volumul *Minima moralia* citim: „Talentul nu e un merit, ci un dar inexplicabil, care trebuie onorat. Prin tot ceea ce face, acest om talentat pare să mulțumească Providenței că a fost dăruit cu atîția talanți! ”. Ca om, Andrei Pleșu este realmente o reușită a Creației: elev și student eminent, norocos discipol al unui magistru de excepție și mentor el însuși al unor discipoli de excepție, fire „dilematică” și paradoxală, prieten fidel și altruist, excelent amfitrion, causeur incomparabil, polemist de temut, poliglot autentic dar fără ifose, erudit organic, dinamic și metodic dar și scriitor rafinat, intelectual critic indomptabil dar credincios declarat, creștin ortodox, critic și atent la derapajele Bisericii, om de dialog dar și de reflecție, sensibil la tentațiile „fructelor pămîntului” și plin de umor, dar și capabil de asceze intelectuale prelungite. O ființă paradoxală sau dilematică, după cum se pare că îi place să se autodefinească.

Parcursul biografic și profesional al lui Andrei Pleșu este cunoscut. Născut la data de de 23 august 1948, la București, într-o familie de intelectuali (tatăl a fost medic chirurg), a urmat liceul „Spiru Haret” din București, apoi Facultatea de Arte Plastice. S-ar zice așadar că „meseria de bază” a d-lui Andrei Pleșu ar fi cea de istoric și critic de artă! A fost în prima tinerețe cercetător la Institutul de Istoria Artei și a debutat în publicistică prin articole de critică plastică, iar primele sale cărți de specialitate aparțin aceeași sfere a istoriei artei plastice. Mentorul său prim a fost de altfel, dacă nu mă înșel, cunoscutul critic și istoric al artei plastice Ion Frunzetti. Desfășurarea normală a ceea ce părea să se contureze ca o carieră de

excepție în sfera criticii de artă este însă deviată spre ceva mai rar, dacă nu unic în istoria culturii românești. Întâlnirea providențială cu Constantin Noica, personalitate proeminentă a intelectualității umaniste românești interbelice, modifică radical profilul tânărului intelectual, care are astfel privilegiul și șansa unei formații ideale, al unei educații umaniste complete, în sensul desemnat de termenul german *Bildung*, formație fundamentată pe cunoașterea limbilor clasice și pe accesul direct la marile tradiții ale gândirii filosofice europene, în special a celei grecești. Sprijinului nemijlocit și eficace al sihastrului de la Păltiniș îi datorează oaspetele nostru și posibilitatea de a onora bursa de studii Humboldt, poate cel mai prestigios program de sprijinire a tinerilor cercetători de excepție, visul secret al oricărui intelectual umanist al umbrelor deceniilor '70-'80. Întreaga poveste ne este prea binecunoscută din *Jurnalul de la Păltiniș* scris de comilitonul său, dl. Gabriel Liiceanu, pentru a mai insista asupra ei. Documentele publicate de Dora Mezdrea în cele două recente volume despre Noica în arhivele Securității ne furnizează detalii ale acestei epopei, unele oripilante, altele de-a dreptul caraghioase!

În anii 1980 a aparținut grupului de intelectuali și scriitori (Dan Hăulică, Mircea Dinescu și alții) care a constituit nucleul de rezistență, mai întâi surdă, în cele din urmă deschisă, la opresiunea regimului lui Nicolae Ceaușescu. Această activitate îl proiectează pe avanscena Revoluției anticomuniste din 1989, devenind ministru al culturii (1989-1991) și, mai apoi și ministru de externe (1997-1999). A fost profesor, o vreme, la Universitatea din București. A întemeiat revista *Dilema*, una dintre cele mai longevive și mai citite publicații culturale din ultimele decenii. Folosind cu

iscusintă reputația personală câștigată în Occident, mai ales în Germania și Elveția, Andrei Pleșu a obținut de la importante instituții financiare și fundații academice occidentale sprijin financiar consistent, care i-au permis să fondeze în anul 1994, la București, Colegiul Noua Europă, instituție unică, cu mare prestigiu simbolic, veritabil reper în lumea academică românească actuală. Sute de tineri români și din alte țări, cred că aproape 1000 sau mai mulți, au beneficiat de bursele de studii generoase oferite de NEC (New Europe College).

Lucru mai rar pentru generația noastră, devenit astăzi aproape obligatoriu pentru tinerii intelectuali care vizează performanța, Andrei Pleșu este un poliglot funcțional cum spun lingviștii, adică autentic. Depun mărturie că l-am ascultat, în împrejurări diverse, vorbind fluent, degajat și nuanțat, pe teme dificile, în limbile germană, franceză și engleză, uneori în fața unui public pentru care limbile respective erau limbi materne!

Andrei Pleșu este un autor citit, se poate spune, un autor de succes, dacă interpretăm corect numărul reeditărilor multora dintre volumele sale. Opera sa este impozantă cantitativ și diversă din punct de vedere tematic: *Călătorie în lumea formelor* (1974), *Pitoresc și melancolie: o analiză a sentimentului naturii în cultura europeană* (1980), *Francesco Guardi* (1981), *Ochiul și lucrurile* (1986), *Minima moralia (elemente pentru o etică a intervalului)*, (1988), *Dialoguri de seară* (1991), *Jurnalul de la Tescani* (1993), *Limba păsărilor* (1994), *Chipuri și măști ale tranziției* (1996), *Despre îngeri* (2005), *Obscenitatea publică* (2004) *Comedii la porțile Orientului* (2005), *Despre bucurie în Est și în Vest și alte eseuri* (2006), *Note, stări, zile (1968 - 2009)* (2010), *Despre frumusețea uitată a vieții* (2011),

Față către față. Întâlniri și portrete (2011), *Parabolele lui Iisus: adevărul ca poveste* (2012), *Din vorbă-n vorbă* (2013), *Neliniști vechi și noi* (2016), *Despre inimă și alte eseuri* (2017). Multe dintre aceste cărți i-au fost traduse și publicate în Germania, Franța, Austria, Ungaria și Slovacia.

Nu este acum momentul să facem câte o recenzie, fie și sumară, a fiecărui volum. Suficientă și utilă mi se pare o încercare de clasificare a lor, în funcție de conținut, stilistică, publicul țintă. Cred însă că ar fi potrivit să remarc, în acest context, faptul că oaspetele nostru de onoare de astăzi pare să subscrie prin întreaga sa ființă, ideii goetheene că personalitatea este bunul suprem al unui om.

Avem mai întâi lucrările de specialitate strictă, istoria și critica de artă, publicate în tinerețe: *Călătorie în lumea formelor* (1974), *Pitoresc și melancolie: o analiză a sentimentului naturii în cultura europeană* (1980), *Francesco Guardi* (1981), *Ochiul și lucrurile* (1986). Adresate în principiu specialiștilor, aceste lucrări se încadrează perfect în canoanele monografiei, cu un discurs focalizat asupra unei probleme anume sau asupra unui artist. Diferența specifică ține de stil și de gestică discursivă, autorul optând pentru o expresie directă, lipsită de morga și emfaza obișnuite.

Vin apoi cărțile, de asemenea cu caracter monografic, dar dedicate dezbaterii unei teme rare și surprinzătoare, abordate cu toată seriozitatea. Volumele *Limba păsărilor* (1994), *Despre îngeri* (2005) și *Parabolele lui Iisus: adevărul ca poveste* (2012) sunt eseuri îndrăznețe, pline de teze și ipoteze captivante dar dotate cu tot aparatul critic cuvenit. În tradiția cea mai bună a eseului, aceste cărți se adresează unui public foarte redus și foarte select, căci erudiția, rafinamentul și gustul pentru paradox,

frecventarea profitabilă a gânditorilor clasici greci, a patristicii latine și a celei grecești, a marilor teologi ruși ai secolului al XX-lea, alături de cea a unor teologi protestanți sau catolici, apelul direct la textele erudiției academice celei mai recente sunt, toate, ingrediente greu digerabile pentru profani sau semidocti.

A treia categorie de scrieri ilustrează, pe linia deschisă de micul tratat de etică elementară *Minima moralia (elemente pentru o etică a intervalului)* din 1988, irepresibila chemare a autorului nostru către critica socială. Sutele de articole publicate săptămânal, uneori câte două-trei pe săptămână, se adună, periodic, în volume unitare *Chipuri și măști ale tranziției* (1996), *Obscenitatea publică* (2004) *Comedii la porțile Orientului* (2005), *Despre bucurie în Est și în Vest și alte eseuri* (2006), *Note, stări, zile (1968 - 2009)* (2010), *Despre frumusețea uitată a vieții* (2011), *Neliniști vechi și noi* (2016), *Despre inimă și alte eseuri* (2017). Însumate, paginile acestor cărți depun o mărturie veridică, detaliată nuanțată și completă despre epoca noastră. Dacă citim cu atâta interes și aviditate astăzi publicistica așa-zis efemeră a unor C.A. Rosetti, M. Kogălniceanu, Ion Slavici, Mihai Eminescu, I.L. Caragiale, Nicolae Iorga sau Tudor Arghezi, avem garanția că și vasta publicistică a lui Andrei Pleșu va fi cercetată cu profit de viitorii istorici, istorici ai literaturii, sociologi sau antropologi.

În fine, o a patra clasă ar putea fi considerată cea a volumelor care conțin forme orale sau confesive ale expresiei literare: memorii, interviuri, dialoguri sau convorbiri cu interlocutori diverși: *Dialoguri de seară* (1991), *Jurnalul de la Tescani* (1993), *Față către față. Întâlniri și portrete* (2011), *Din vorbă-n vorbă* (2013).

***

Mulți se întreabă de unde vine farmecul intelectual inegalabil al lui Andrei Pleșu? Există și alți intelectuali de calibru în preajma noastră, dar puțini reușesc să exercite o fascinație aproape mesmerică asupra semenilor, așa cum se întâmplă în cazul autorului *Parabolelor lui Iisus*. El pare a fi „un cuceritor de minți”, după caracterizarea inspirată, făcută de cineva la un moment dat. Care e detaliul transcendent al personalității lui Andrei Pleșu, apt să treacă dincolo de erudiție, talent și inteligență și să „hipnotizeze” pur și simplu, intelectual vorbind, cititorul, auditoriul sau (doar) interlocutorul? Parcurgând cărțile acestui remarcabil „radiograf” al îngerilor, nu ai putea formula, la limită, decât un singur răspuns – profunda *umanitate* ce traversează întreaga sa operă. Profesorul, filozoful, publicistul Andrei Pleșu rămâne unul dintre cei mai sofisticați intelectuali ai culturii noastre postbelice, neseparat totuși, în investigațiile sale înalte, paradoxal, nici o clipă, de *viața* propriu-zisă, de *individul* ca atare, de *lumea* înconjurătoare. Acest profil psihologic-creator, cum să spunem, *adânc umanizat* (greu accesibil gânditorilor de anvergură!) era vizibil la filozof, încă din tinerețe, în convorbirile socratice derulate, la Păltiniș, în anii șaptezeci-optzeci și consemnate strălucit de Gabriel Liiceanu în celebrul lui *Jurnal*. Acolo, Andrei Pleșu are nedumeriri în privința modului de experimentare a „palierelor” în cultură, fiindcă, presupune, „în timp ce trecerea de la intelect la rațiune este o chestiune de grad, trecerea de la rațiune la revelație se face printr-o ruptură de nivel. În acest sens, poți fi

vinovat că n-ai obținut raționamentul, rămânând în orizontul judecății, dar nu poți fi răspunzător pentru faptul că n-ai obținut conceptul. Responsabil nu ești decât la nivelul judecății și raționamentului. Judecata o afirmi, de concept te lași străbătut; te afirmă el”.

Seva existențială, substanța istoriei ca atare, tensiunea faptului trăit constituie, pentru filosofia acestui mare gânditor postbelic, fundamentele oricărui efort hermeneutic, oricât de neînsemnat ar fi el. Fără aderența la biografie, simpla abilitate silogistică rămâne o virtute sterilă, „un joc cu mărgelile de sticlă”, pentru a cita celebrul titlu al lui Hermann Hesse. Puțin sensibil așadar la nuanțele cuprinse în exercițiul intelectual autofag, Andrei Pleșu crede că toate trebuie să folosească individualității, că și cultura reprezintă, până la urmă, un „accesoriu” și nu un tărâm al revelațiilor fără obiect (ideea apare și în metafora „drumului spre ceva” din *Minima moralia*). Altfel, riscul depersonalizării prin cultură rămâne major: „Mi se pare că riști un monstruos al reușitei. Poți obține raționamentul, ba chiar conceptul, la nivelul operei, în vreme ce în plan existențial te afli sub nivelul judecății. Problema nu este deci de a-ți gândi gândul, ci de a-ți trăi gândul. Marea cenzură nu o văd între cultura judecății și cea a conceptului, ci între existență și cultură. Nu înțeleg să obțin conceptul cu orice preț”. Existența înversunată în spirit, fapta intelectuală neabătută și necondiționată pot, în ultimă instanță, să deturneze un destin de la *ființarea în cultură* și să-l împingă, discret, către eșec. Implicarea analitică, responsabilă, în istorie, contemplarea ei activă, co-participativă, asumarea vieții te duc mai aproape de sufletul culturii decât inflexibilitatea ascezei unidirecționate pe virtuțile minții. Ni se vorbește aici despre obținerea conceptului prin *acțiune* și nu,

așa cum se crede adesea, prin *contemplație*. *Vita contemplativa*, ca oricare alt aspect sofisticat al rațiunii omenești trebuie să folosească exact celei la care se referă noțiunea – *vieții*, sublimei *vita activa* descrise odinioară de antici –, iar nu să i se adauge ei într-un mod inutil, grosolan, parazitar.

Acest lucru l-au învățat noile generații de intelectuali români din viața și opera de până acum ale lui Andrei Pleșu. Și, trebuie recunoscut unanim, că avem deja în față o moștenire culturală absolut remarcabilă.

Comisia de elaborare a Laudatio:

Președinte:

Prof. univ. dr. **Alexandru CĂLINESCU**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași;

Membri:

Prof. univ. dr. **Tudorel TOADER**, Rector ales al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași;

Prof. univ. dr. **Mihaela ONOFREI**, Ordonator de Credite, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Prof. univ. dr. **Ovidiu Gabriel IANCU**, Președintele Senatului, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași;

Prof. univ. dr. **Ștefan AFLOROAEI**, Membru al Academiei Române, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași;

Prof. univ. dr. **Corin BRAGA**, Decan, Facultatea de Litere, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca;

Prof. univ. dr. **Codrin Liviu CUTITARU**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași;

Prof. univ. dr. **Mircea MIHĂIEȘ**, Universitatea de Vest din Timișoara;

Prof. univ. dr. **Eugen MUNTEANU**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași;

Prof. univ. dr. **Antonio PATRAȘ**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași;

Pr. prof. univ. dr. **Gheorghe POPA**, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași;

Prof. univ. dr. **Mircea VASILESCU**, Universitatea din București.

Iași, 12 decembrie 2017